

ЕКОЛОГІЧНА СКЛАДОВА В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

ECOLOGICAL COMPONENT IN THE SYSTEM OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS

Стаття присвячена дослідженню екологічної складової у підготовці майбутніх учителів початкової школи. Доведено необхідність удосконалення та підвищення якості еколого-професійної підготовки майбутніх педагогів. Встановлено, що у системі професійної підготовки вчителя початкової школи важливим є одержання ґрунтовних знань природоохоронного спрямування, що забезпечать основу для формування екологічної компетентності майбутнього вчителя. Зазначено, що формування екологічної культури студентів педагогічної галузі повинно здійснюватися системно, реалізуючи конструктив трьох провідних факторів – екологічної освіти, екологічного виховання та природоохоронної діяльності. Встановлено, що екологічна підготовка майбутнього вчителя в контексті загальнопрофесійної підготовки відіграє важливу роль та являє собою багатифункціональну структуру, до складу якої входять такі компоненти: формування наукової системи знань в галузі взаємодії природи і суспільства, виховання гуманістичного світогляду особистості, розвиток екологічного мислення, формування екологічних переконань особистості, засвоєння норм екологічної етики. Результатом такої підготовки має стати формування екологічної компетентності та екологічного професіоналізму майбутнього педагога. Виокремлено такі складові частини екологічної підготовки майбутніх учителів початкової школи, як реалізація цілеспрямованої системи екологічної освіти і виховання студентів через осмислення ними значення екологічних знань в процесі формування екологічної культури учнів, формування мотивів природоохоронної діяльності та розуміння ролі екологічної освіти, формування знань, умінь та досвіду організації еколого-освітньої діяльності в школі, участь у науково-дослідній роботі природоохоронного спрямування та різних формах позааудиторної діяльності. Встановлено, що професійна підготовка майбутнього вчителя початкової школи має ґрунтуватися на пріоритетах егоцентричної парадигми, а всебічний розвиток екологічної освіти і культури має стати визначальним напрямом реформування системи підготовки фахівців у закладі вищої освіти.

Ключові слова: вчитель початкової школи, екологічна освіта, професійна підготовка,

екологічна підготовка, екологічна компетентність.

The article is devoted to the study of the environmental component in the training of future primary school teachers. The need to improve and enhance the quality of environmental training of future teachers is proved. It is established that in the system of professional training of primary school teachers it is important to obtain a thorough knowledge of environmental protection, which provides a basis for the formation of environmental competence of the future teacher. It is noted that the formation of environmental culture of students of the pedagogical field should be carried out systematically, implementing the construct of three leading factors – environmental education, environmental upbringing and environmental work. It is established that the environmental culture training of future teachers in the context of general professional training plays an important role and is a multifunctional structure, which includes the formation of a scientific system of knowledge in the interaction of nature and society, education of humanistic worldview, development of environmental thinking, formation of environmental culture, beliefs mastering the norms of environmental ethics. The result of such training should be the formation of environmental competence and environmental professionalism of the future teacher. The following components of ecological training of future primary school teachers are singled out as: implementation of a purposeful system of environmental education and upbringing of students through their understanding of the importance of environmental knowledge; formation of motives environmental performance and understanding of environmental education, formation of knowledge, skills and experience in organizing environmental and educational activities at school, participation in research work in the field of environmental protection and various forms of extracurricular activities. It is established that the professional training of future primary school teachers should be based on the priorities of the ecological paradigm, and the comprehensive development of environmental education and culture should be a key area in reforming the system of training in higher education.

Key words: primary school teacher, environmental education, professional training, environmental training, environmental competence.

УДК 373.3

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/39.47>

Турбар Т.В.,

канд. пед. наук,
старший викладач кафедри педагогіки
та психології освітньої діяльності
Запорізького національного
університету

Кідун Л.Г.,

студентка II курсу магістратури
факультету соціальної педагогіки
та психології
Запорізького національного
університету

Постановка проблеми у загальному вигляді. На сучасному етапі розвитку суспільства екологічні проблеми розглядаються як одні з найважливіших. Вирішуючи різноманітні завдання для комфортного та безпечного існування, людська діяльність стала причиною виникнення глобальних екологічних проблем. Сьогодні вже очевидним є той факт, що людство може подолати проблеми екологічного характеру тільки шляхом

переходу на новий еколого-гуманітарний шлях розвитку, що супроводжується переорієнтацією суспільної філософії та психології з технократичної моделі на екологічну (природоохоронну). Саме тому проблема пошуку способів і методів культивування екологічного спрямування в діяльності людей, підвищення їх екологічної свідомості, формування екологічної грамотності набуває особливої актуальності.

Державний стандарт початкової загальної освіти ставить перед закладами вищої освіти нові завдання щодо вдосконалення та підвищення якості професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи, які закладають основи екологічної компетентності учнів. Саме тому майбутній вчитель початкової школи повинен отримувати ґрунтовну природничу освіту, метою якої є глибоке пізнання та осмислення навколишнього світу, забезпечення формування ключових життєвих цінностей та усвідомлення місця людини в природі. Отже, у системі професійної підготовки вчителя початкової школи важливим є одержання ґрунтовних знань природоохоронного спрямування, які забезпечать основу для формування екологічної компетентності майбутнього педагога.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблема формування екологічної компетентності майбутніх учителів початкової школи висвітлена у наукових працях, в яких розкривається питання гармонізації взаємин у системі «людина – природа» (В. Борейко, В. Вахтеров, В. Вернадський М. Моїсеєв, С. Русова, В. Сухомлинський та ін.); висвітлюються концептуальні теоретичні положення, принципи і завдання екологічної освіти та виховання (А. Волкова, А. Захлебний, І. Зверев, І. Костицька, Г. Пустовіт, С. Совгіра, І. Суравегіна, С. Шмалей та ін.); окреслюються психолого-педагогічні підходи щодо формування відповідального ставлення до природи (С. Дерябо, Н. Жук, О. Киричук, М. Кисельов, О. Леонтєв, С. Рубінштейн, В. Ясвін та ін.); досліджується проблема виховання ціннісного ставлення до природи (О. Барліт, О. Колонькова, К. Магрламова, Л. Малинівська, В. Маршицька, С. Скрипник, Т. Юркова та ін.). Формування особистості студента з високим рівнем екологічної компетентності як стратегічне завдання вищої освіти є предметом дослідження А. Захлебного, І. Зверєва, Д. Кавтарадзе, С. Люленко, О. Мамешиної, С. Совгіри, І. Суравегіної та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Неєфективна екологічна підготовка студентів у закладах вищої освіти пов'язана з такими факторами: по-перше, з низьким рівнем шкільної екологічної освіти; по-друге, з низьким рівнем навчально-методичного забезпечення закладів освіти; по-третє, з неузгодженістю теоретичного, практичного та мотиваційного компонентів фахової підготовки. Пріоритетність екологічної освіти і визнання її комплексною, загальною і безперервною зумовлює необхідність дослідження питання екологізації освітньої системи та організації спеціальної еколого-професійної освіти.

Мета статті – дослідити та теоретично обґрунтувати необхідність удосконалення екологічної підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Виклад основного матеріалу. Глобальна екологічна криза актуалізує проблему професій-

ної підготовки майбутніх вчителів до реалізації завдань екологічної освіти і виховання. Під професійною підготовкою майбутніх учителів ми розуміємо процес оволодіння особистістю комплексом життєвих компетенцій, загальнонауковими, професійними знаннями та вміннями, необхідними для успішного здійснення професійної діяльності.

Формування екологічної компетентності майбутніх вчителів початкової школи є складовою частиною їх професійної підготовки, а її зміст передбачений концепцією розвитку вищої школи. З огляду на це виникає об'єктивна потреба у внесенні ефективних змін до змісту та методів підготовки фахівців відповідно до їх майбутньої діяльності. Процес формування екологічної культури студентів педагогічного напрямку підготовки має здійснюватися системно, реалізуючи конструктив трьох провідних факторів – екологічної освіти, екологічного виховання та природоохоронної діяльності. На основі власних спостережень та аналізу наукових досліджень ми виявили, що у закладах вищої освіти є система формування екологічної компетентності здобувачів вищої освіти, але вона має фрагментарний характер [17].

Сучасні дослідники особливу увагу приділяють питанням професійної підготовки майбутніх вчителів до реалізації завдань екологічної освіти і виховання здобувачів освіти. За словами провідних вчених (В. Вербицький, І. Костицька, Н. Лисенко, Л. Лук'янова, Г. Пустовіт, С. Шмалей та ін.), екологічна компетентність у найближчому майбутньому має стати компетентністю нової якості, від ступеня сформованості якої саме у підростаючого покоління безпосередньо буде залежати майбутнє людської цивілізації.

Так, О. Лаврентьєва, досліджуючи особливості професійної підготовки вчителя, звертає увагу на проблему створення концепції педагогічної освіти, де в центрі освітнього простору стоїть духовна, вільна, творча й соціально активна особистість студента університету, підготовка якого є адекватною щодо змісту майбутньої професійної діяльності [9, с. 95]. Професійна підготовка майбутніх вчителів початкових класів є однією з найактуальніших і соціально значущих проблем сучасної вищої освіти, провідною метою якої є формування конкурентного спеціаліста, здатного максимально ефективно реалізовувати свій творчий потенціал.

Екологічна підготовка майбутнього вчителя у контексті загальнопрофесійної підготовки відіграє важливу роль та являє собою багатофункціональну структуру. Так, С. Совгіра під екологічною підготовкою майбутнього вчителя початкової школи розуміє багатоаспектний процес, який включає формування наукової системи знань в галузі взаємодії природи і суспільства [12], виховання гуманістичного світосприйняття особистості, розвиток

екологічного мислення, формування екологічних переконань, засвоєння норм екологічної етики. Результатом такої підготовки має стати формування екологічної компетентності та екологічного професіоналізму педагога, які визначають активне ставлення особистості до охорони природи, раціонального природокористування, збереження і відтворення природних ресурсів [9].

Реформування системи вищої освіти торкається галузей, які тісно пов'язані із природознавством, підготовкою майбутнього вчителя до викладання природничих дисциплін у початковій школі. Так, традиційна система освіти характеризується таким підходом до змісту освіти, за якого знання є єдиною цінністю. Наслідком цього є дегуманізація освіти, яка в принципі суперечить стратегічним потребам суспільства, особливостям фахової підготовки майбутнього вчителя [7]. Подібні тенденції становлять загрозу формуванню екологічної компетентності, цілісної картини світу, в основі якої лежить екологічний стиль мислення та екологічний світогляд. Аналіз системи професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи та сучасних тенденцій розвитку освіти дає змогу констатувати посилення диференціації наукових напрямів, підвищення статусу технократичних та зниження статусу гуманістичних цілей.

З позицій діяльнісного підходу виховання екологічної культури студентів передбачає особливий вид освітньої діяльності, що спонукає до вирішення соціально-екологічних проблем та виступає найважливішою умовою подальшого стійкого розвитку суспільства, спрямованого на підготовку фахівців, здатних в рамках обраної професії встановлювати гармонійні стосунки з природним середовищем на основі історично і просторово зумовлених заходів, норм і правил природокористування. Виховання екологічної культури студентів як цілісний педагогічний процес являє собою навчання і виховання, метою яких виступає засвоєння нових наукових знань про навколишнє середовище, сучасні види і способи раціонального природокористування, нові норми взаємодії з середовищем, соціально-екологічні технології, що зберігають навколишнє природне середовище для теперішніх та майбутніх поколінь, а також оволодіння досвідом творчої діяльності в навколишньому середовищі [2].

Основними передумовами для розробки і прийняття концепції безперервного виховання екологічної культури вважаємо сукупність таких суспільно-історичних факторів:

- зміни пріоритетних цілей і завдань екологічної освіти;
- гуманізації всієї системи освіти в Україні, зокрема екологічної;
- потреби в позитивних результатах формування ставлення до природи на всіх вікових етапах розвитку особистості;

- прийняття ідеї сталого розвитку суспільства як стратегічної лінії політики держави;

- необхідності випереджаючого розвитку науки та екологічної освіти як головної передумови сталого розвитку суспільства.

- Серед основних принципів формування екологічної компетентності студентів ми виділяємо такі:

- пріоритетність виховання екологічної культури як гуманітарного і соціоприродничого компоненту загальної та професійної освіти;

- еволюційність ідей взаємин людини і природи;

- історизм, природовідповідність і культуровідповідність екологічної освіти в регіоні;

- комплексність і міждисциплінарність формування екологічної компетентності (розгляд екологічних проблем в кожній навчальній дисципліні) [3, с. 116].

Чинна модель еколого-природничої освіти майбутніх вчителів початкової школи не здатна повною мірою забезпечити повноцінну професійну підготовку вчителя до реалізації завдань екологічної освіти і виховання молодших школярів. Основним завданням початкової школи є формування цілісної наукової та природничої картини світу молодших школярів, їх природознавчих компетентностей [11, с. 134]. Проте модель природничої складової частини підготовки майбутнього вчителя початкової школи ґрунтується на засадах диференціації та багаторівневості. Отже, знання, які отримують майбутні педагоги, є диференційованими та несистемними, тому вони не можуть сприяти професійному становленню майбутнього вчителя, формуванню його методичного досвіду [6].

Аналіз навчальних планів та практики університетської підготовки переконує у тому, що проектування змісту освітніх програм має обов'язково здійснюватися з урахуванням початкового курсу природничої освіти, передбачати ознайомлення майбутніх педагогів зі змістовими лініями та основними екологічними уявленнями, які формуються у молодших школярів у процесі навчання. Освітньо-професійні програми обов'язково мають передбачати наявність екологічного складника. Зміст навчальних дисциплін має відповідати сучасній екологічній інформації профільного спрямування. Отже, особливої уваги потребує розробка моделі професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи до реалізації завдань екологічної освіти і виховання підростаючого покоління. В іншому випадку навчання екології набуде безсистемного, фрагментарного характеру, воно не матиме необхідного впливу на осмислене сприйняття екологічних знань, необхідних для майбутньої професійної діяльності.

Одну із головних позицій у системі професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи займає дисципліна «Методика навчання природ-

ничої галузі». Метою навчальної дисципліни є підготовка висококваліфікованих фахівців, здатних організувати цілісний процес навчання в цій галузі, застосовуючи різноманітні форми і методи організації та здійснюючи педагогічне управління відповідно до специфіки змісту навчального предмета й психологічних можливостей дітей молодшого шкільного віку [8].

Змістова організація предметів цієї галузі підтверджує наявність екологічного компоненту та необхідність професійної підготовки майбутнього вчителя до реалізації змісту початкової освіти, затвердженого Державним стандартом. Майбутній учитель початкових класів повинен знати, що освітній процес у початковій школі базується на компетентісно орієнтованих завданнях з використанням сучасних освітніх технологій (розвиток критичного мислення та креативності, проблемний підхід, проектні технології). Учителям варто використовувати місцевий природознавчий та краєзнавчий матеріал, проводити регулярні екскурсії у населених пунктах, у краєзнавчих або природничих музеях, будинках природи, планетаріях, обсерваторіях [13, с. 341–343].

Важливе значення для емоційно-естетичного сприйняття природи відіграють спостереження за природою, дидактичні ігри, уроки, проведені у формі подорожі, усного журналу, репортажу з місця подій, святкування Дня Землі, космонавтики, прильоту птахів, а також власні дослідження, творчі завдання, екологічні акції тощо. Отже, майбутній учитель має бути добре обізнаний із екологічною складовою частиною навчальних предметів, володіти методикою проведення таких навчальних занять, бути готовим до застосування у своїй педагогічній діяльності інноваційних методик формування екологічної культури учнів [14].

Екологічна освіта майбутніх учителів початкових класів має бути спрямована не тільки на поглиблення екологічних знань через екологізацію загальних і спеціальних навчальних дисциплін і введення додаткових курсів [10, с. 92–94], а вже важливу роль відіграє психолого-педагогічний складник готовності студентів до екологічної просвіти школярів, що дозволяє поступово розвивати абстрактні еколого-освітні знання в особистісно орієнтованому досвіді організації та здійснення екологічної діяльності, переходити від формування у студентів часткових умінь, навичок і компетенцій до їх систематизації. Таким чином, формування в процесі професійної підготовки вчителя початкових класів екологічної компетентності передбачає розробку нових підходів до цільових, змістовних і технологічних аспектів навчання студентів [5, с. 413].

Еколого-педагогічна освіта вчителя початкових класів є складовою частиною загальної програми його професійної підготовки і являє собою, на думку Є. Артамонової та М. Ісакової, спеціально органі-

зовану і свідомо здійснювану діяльність викладачів і студентів, спрямовану на освоєння майбутніми вчителями суспільно-педагогічного досвіду з екологічного виховання підростаючого покоління, засвоєння відповідних знань, формування умінь і навичок на основі активної діяльності [1].

Результатом такої діяльності повинно стати формування у випускника закладу вищої освіти екологічної компетентності, яка розглядається як складна особистісна якість вчителя, що відображає його глибоке переконання в тому, що здійснення екологічної освіти підростаючого покоління є основною умовою вирішення екологічних проблем. Процес формування екологічної компетентності вчителя повинен являти собою цілеспрямовану систему екологічної освіти та виховання студентів, метою якої є формування у майбутніх вчителів екологічної культури та їх готовності до екологічного виховання школярів [5, с. 413].

Процес формування еколого-педагогічної готовності майбутнього вчителя повинен мати системний характер і будуватися на загальних педагогічних принципах навчання. Серед умов успішної реалізації даного процесу слід виділити такі: інтеграцію елементів освітнього процесу на всіх етапах навчання та узгодженість педагогічних впливів на когнітивному, емоційному та діяльнісному рівнях; різноманітність використовуваних організаційних форм, методів навчання і виховання, а також технологій аудиторної та позааудиторної діяльності студентів [4].

Еколого-професійна підготовка майбутнього вчителя включає кілька етапів, кожен з яких характеризується певними цілями, педагогічними умовами, змістом і результатами. На початковому етапі реалізації цілеспрямованої системи екологічної освіти і виховання студентів відбувається осмислення ними значення екологічних знань в процесі формування екологічної культури учнів, формуються мотиви природоохоронної діяльності та розуміння ролі екологічної освіти в її результативності, розвиваються початкові вміння систематизації науково-екологічної інформації, накопичується первинний досвід розробки методів і прийомів еколого-освітньої діяльності, відбувається вивчення позитивного досвіду екологічної освіти молодших школярів, освоєння методів діагностики сформованості екологічної грамотності і екологічної культури, відбувається осмислення особливостей екологічної освіти дітей на рівні початкової школи, коли найбільш активно закладаються світоглядні, моральні, культурні, поведінкові та інші основи особистісного розвитку дитини.

Розстановка необхідних екологічних та еколого-освітніх акцентів у змісті обов'язкових та вибіткових навчальних дисциплін природничо-наукового циклу забезпечує безперервність в еколого-педагогічному розвитку вчителя початкових класів. Не

слід забувати при цьому про включення в освітній процес новітніх освітніх технологій (мультимедіа, інтернет-ресурсів, інноваційних, інтерактивних та інших методів навчання). Найбільшу ефективність мають методики, що сприяють зануренню студентів у майбутню професійну діяльність [15].

На наступному етапі реалізації системи екологічної освіти та виховання студентів відбувається розширення предметної сфери еколого-педагогічної діяльності студентів, формуються знання, уміння і досвід організації еколого-освітньої діяльності в школі. Цьому сприяє правильно організована педагогічна практика, в ході якої студенти мають можливість освоїти різні еколого-освітні методи, зокрема провести діагностику сформованості у молодших школярів екологічних знань, виявити рівень їх екологічної вихованості, навчитися конструювати еколого-освітній процес і застосовувати в навчальній діяльності найбільш ефективні засоби, методи і прийоми екологічної освіти учнів, проаналізувати результати власної педагогічної діяльності.

Особливе місце в реалізації системи еколого-професійної підготовки вчителя початкової школи відводиться науково-дослідній діяльності студентів з проблем екологічної освіти та виховання школярів. Під час такої роботи студенти поглиблено вивчають та аналізують теорію та практичний досвід шкільної екологічної освіти, освоюють новітні педагогічні технології в цій галузі, експериментально перевіряють теоретичні положення, займаються творчим пошуком цікавих методичних рішень із досліджуваних проблем. Працюючи над дослідженням актуальної науково-методичної проблеми, студенти набувають навички застосування наукових методів у майбутній професійній діяльності.

Велике значення в екологічній підготовці майбутнього вчителя має така форма позааудиторної діяльності, як участь студентів у роботі громадських екологічних організацій. Залучення студентів до роботи в таких організаціях сприяє більш глибокому осмисленню ними небезпеки екологічних проблем і причин їх виникнення, знайомству з історією, культурою і традиціями свого народу у відносинах з природними об'єктами, накопиченню особистого досвіду природоохоронної діяльності в ході участі у природоохоронних заходах.

Розвиток соціальної активності студентів в екологічних справах і оволодіння умінням відстоювати власну принципову позицію відбувається в процесі спілкування з вченими-екологами, представниками природоохоронних відомств тощо. У студентів формується новий погляд на соціоприродні відносини, підвищується екологічна відповідальність і відповідальність за якість екологічної освіти школярів, яку їм доведеться здійснювати під час професійної педагогічної діяльності [17].

У контексті нашого дослідження особливої уваги набуває проблема формування екологічної компетентності, що включає в себе різні прояви світосприйняття. Характерною ознакою цього є узагальнена система принципів, поглядів, екологічних знань, цінностей, оцінок, переконань, практичних настанов, що визначають місце людини у світі, життєву позицію особистості та способи її поведінки, а також обґрунтовують її діяльність у системі «природа – людина – соціум». Формування екологічної компетентності майбутнього вчителя передбачає реалізацію гуманістично-інтегративних підходів до пізнання світу, вирішення проблеми пізнання та розвитку ноосферного мислення [7, с. 136].

Формування екологічної компетентності особистості відбувається під впливом навколишнього середовища і в процесі практичної природоохоронної діяльності. Науковці наголошують на тому, що важливим чинником формування екологічно вихованої особистості із сформованим екологічним світоглядом є саме діяльність. Лише так відбувається поєднання теоретичних знань з практикою, коли набуті теоретичні знання трансформуються в активну громадську позицію, стають власними регуляторами поведінки та складовою частиною світогляду людини.

Майбутній учитель разом із фронтальними та індивідуальними формами роботи має адекватно упроваджувати колективну діяльність молодших школярів (парну, групову), застосовувати інноваційні методики, використовувати інформаційно-цифрові технології тощо. Урізноманітнюючи методи, прийоми і засоби навчання, першочергове значення учитель повинен надавати спостереженням у природі, власним дослідженням учнів, практичним роботам, демонстраційним і фронтальним дослідом, виготовленню моделей явищ природи та вмінням користуватися ними, екологічному моделюванню та прогнозуванню, вирішенню ситуативних завдань, роботі з інформаційними джерелами, а також практичній діяльності з охорони природи [16]. Саме тому під час навчання у закладі вищої освіти студент обов'язково повинен оволодіти навичками такої діяльності.

Висновки. Отже, професійна підготовка майбутнього вчителя початкової школи має ґрунтуватися на пріоритетах егоцентричної парадигми, а всебічний розвиток екологічної освіти і культури має стати визначальним напрямом реформування системи підготовки фахівців у закладі вищої освіти.

Реформування системи вузівської підготовки має здійснюватися в напрямі зміщення акцентів у змісті дисциплін, що викладаються, у бік екологічних цінностей. Нова модель освіти в умовах переходу до інформаційного суспільства повинна забезпечувати формування розумного і відповідального ставлення до природного та соціального світу на основі трансформації ідеалів в глибокі

особистісні потреби та переконання. Формування екологічної компетентності ми вважаємо важливим завданням професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи.

Важливими чинниками, що впливають на формування екологічної компетентності у студентів сучасних закладів вищої освіти, є такі: екологічна ситуація в регіоні та країні в цілому; інтереси, потреби студентів в екологічній діяльності; соціально-економічні умови життєдіяльності людей; рівень екологічної культури суспільства; засоби масової інформації; ставлення студентів до екологічної освіти; практичний досвід екологічної діяльності студентів тощо. Таким чином, формування екологічної компетентності майбутніх учителів початкових класів на якісно новому рівні професійної підготовки передбачає інтеграцію необхідних педагогічних умов, а також оновлення змісту і технологій навчання відповідно до вимог часу і модернізації вищої педагогічної освіти.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Артамонова Е.И., Исакова М.О. Экологическое воспитание будущего учителя в едином образовательном процессе педагогического вуза. *Педагогическое образование и наука*. 2012. № 8. С. 43–53.
2. Архипова С. Компетентнісний підхід до професійної підготовки фахівців у галузі соціально-педагогічної діяльності. *Вісник Львівського університету. Серія «Педагогіка»*. Вип. 25. Ч. 1. 2009. С. 99–105.
3. Барышников Г.Б. Современные проблемы воспитания экологической культуры студентов-будущих учителей начальных классов. *Сибирский педагогический журнал*. 2012. № 3. С. 114–117.
4. Баюрко Н.В. Поняття екологічної компетентності майбутніх учителів біології. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Випуск 46. 2016. С. 106–116.
5. Бобылева Л.А. Эколого-педагогическая подготовка учителя начальных классов в современном вузе. *Современные наукоемкие технологии*. 2018. № 12. С. 413–417.
6. Грошовенко О.П. Формування екологічного світогляду майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки. *Освітній вимір*. 2016. № 47. С. 94–100.
7. Грошовенко О.П. Формування екологічного світогляду майбутнього вчителя початкової школи в системі професійної підготовки. *Научные ответы на вызовы современности: образование и воспитание, спорт*. 2016. С. 133–152.
8. Грошовенко О.П., Присяжнюк Л.А. Методика навчання природознавства : нав.-метод. посібн. Вінниця : ФОП «Корзун Д.Ю.», 2012. 200 с.
9. Лаврентьева О.О. Развитие методологической культуры будущих учителей природничих дисциплин у процесі професійної підготовки: теоретико-методичний аспект : монографія / за ред. Л.О. Хомич. Київ : КНТ, 2014. 456 с.
10. Марченко Л.І. Екологічна компетентність як показник екологічної освіти та як складова життєвої компетентності. *Проблеми освіти : науково-методич. збірник*. 2010. № 64. С. 92–95.
11. Пруцакова О.Л. До проблеми формування екологічної компетентності школярів. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*. Вип. 162. 2009. С. 132–138.
12. Совгіра С.В. Формування екологічного професіоналізму майбутнього вчителя. Київ : Наук. світ, 2002. 178 с.
13. Стахова І.А. Генеза формування природничої компетентності учителя початкової школи у вітчизняних та зарубіжних психолого-педагогічних дослідженнях. *Педагогічна освіта: теорія і практика* : збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка ; Інститут педагогіки НАПН України. Вип. 24. Ч.1. 2018. С. 340–347.
14. Сяська І. Компетентнісний підхід в екологічній підготовці майбутніх учителів природничих дисциплін: теоретико-методологічний аспект. *Інноватика у вихованні* : зб. наук. праць. 2019. Вип. 9. С. 266–272.
15. Сяська І.О. Стан екологічної освіти в загальноосвітніх навчальних закладах: реалії та перспективи. *Зб. наук. праць Бердянського державного педагогічного університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2012. № 01. С. 283–287.
16. Тарасенко Г.С. Взаємозв'язок естетичної та екологічної підготовки вчителя в системі професійної освіти : монографія. Черкаси : Вид-во «Вертикаль», 2006. 308 с.
17. Фенчак Л.М. Формування екологічної культури студентів у психолого-педагогічній теорії. *Проблеми освіти* : науково-методичний збірник. Вип. 35. 2004. С. 230–242.